

۲۰۱۸/۱۱/۱۷

پوهاند محمد بشير دوديال

SDGs يعنې څه ؟ او په دې هکله زموږ مسؤليت

په اوسني وخت کې نړۍ د يوه کلي بڼه نيولې، چې موږ هم د دغه کلي يو کور ياستو. ګډ ټکي او جهانشموله مسایل د ځمکې د مخ، هر اوسيدونکي ته عين ارزښت لري. د اوزون د طبقي سوري کيدل، د ځمکې او خاورې ويجاړيدل، د نه نوي کيدونکو سرچينو وار په وار کمښت او د ککړتيا (pollution)، د تودوخي زياتيدل اود قطبونو د کنگلونو د ويلی کيدلو ګواښ، د نړۍ په هر ګوټ کې د هر اوسيدونکي ادبښنه اود ټول بشريت ګډې ستونزې دي. کله چې په ۲۰۰۰م. کال کې بشريت د زريزې اهداف (MDGs) وټاکل، يوه مهمه موضوع يې د چاپيريال مسایل وو. د زريزې اهدافو د نورو پنځو نړيوالو مسایلو ترڅنګ، د چاپيريال ساتنې ته په ښه ډول لومړيتوب ورکړی و. د دغه سند د اجرا لپاره د ۱۹۳ شاوخوا څخه زياتو هيوادونو کار وکړ چې موده يې تر ۲۰۱۵م. کال پورې وه، وروسته تر دې کال څخه په دغو اجراتو باندې يوه نقادانه کره کتنه وشوه. دغې کتنې پسې وروسته تر ۲۰۳۰م. کال پورې SDGs د بشريت مخې ته د ګډ هدف په توګه کينودل شو. نو SDGs څه ته وايي؟

SDGs يا د ثبات لرونکي او دوامداره پرمختيا اهداف (Sustainable Development Goals) د هغو اهدافو يوه مجموعه ده چې په راتلونکې پورې اړه پيدا کوي. دغه موخې د م.م. له خوا بنودل شوي دي. کله چې د زريزې اهدافو وخت په ۲۰۱۵م. کال کې پای ته ورسيد، په هغو باندې يوه کتنه وشوه، وليدل شول چې د چاپيريال ستونزې لا هم لويه مسئله ده، چې د حل لپاره يې بايد يو شمير تدابير غوره شي، نوځکه (SDGs) په ګډه ومنل شول. دا ۱۷ اصلی اود هغو لپاره ۱۶۹ نور ځانګړي لاندني اهداف دی.

۱. له بيوزلی تشه نړۍ: هر ډول بيوزلی (فقر) په هر ځای کې چې وي، بايد پای ته ورسول شي؛

۲. بې لورې نړۍ: لوره بايد ختمه او غذايي مصنونيت او سالمې تغذیې ته ورسيدو او ثبات لرونکی کرڼه پرمخ بوځو؛

۳. ډپام وړ روغتيا: په نړۍ کې بايد سالم ژوند تضمين شي او د ټولو خلکو لپاره، هر چا ته، په هر عمر کې، روغتيا ورپه برخه شي؛

۴. د زده کړې کيفيت: دټولو لپاره بايد د کيفيت لرونکي زده کړې مساوي فرصت برابرشي؛

۵. جنسيتی برابري: بايد ټولې نجونې او ښځې وړتيا او پياوړتيا تر لاسه او جنسيتی برابری ته ورسيدو؛

۶. روغتیا او پاکي اوبه: ټولو ته، په هر ځای کې باید پاکي دڅښلو اوبه مهیا شي، ترڅو د ټولو روغتیا ډاډمنه شي؛
۷. ارزانه او نوي کیدونکي انرژي: مصنونه، ارزانه، ډاډمنې، پاییدونکي انرژي باندې د ټولو لاسبری؛
۸. کار او ښه اقتصاد: ثبات لرونکي او پایداره اقتصادي وده؛
۹. غوره زیربنا او نوښتونه: د یوې ټینګې بیخېنا جوړول، د پایښت لرونکي صنعت رامنځته کول او د نوښتونو لرل؛
۱۰. د نابرابرۍ او بېعدالتیو له منځه وړل: په هیوادونو کې او د هیوادونو ترمنځ د نابرابرۍ له منځه وړل؛
۱۱. ټینګ او پایښت لرونکي ښارونه او ټولنه: د بشريت د اوسیدو ځایونه، ښارونه او محلات باید امن او ثبات لرونکي شي؛
۱۲. له سرچینو څخه پُرمانه ګټه اخیستنه: د پایښت لرونکي مصرف تضمین او د مصارفو طرح؛
۱۳. د اقلیم په هکله اقدامات: د هوا دمنفی بدلون او له دې امله دناوړه عوارضو په وړاندې بیړنی اقدامات؛
۱۴. پایښت لرونکي سمندرونه: د ثبات لرونکي پرمختیا د ډاډمن کیدو په خاطر باید د سیندونو او سمندرونو څخه د دوام لرونکي پرمختیا له اصولو سره سم ګټه واخیستل شي؛
۱۵. له ځمکې څخه پایښت لرونکي استفاده: د خاورې له ایکوسیستمونو څخه باثباته استفاده او د هغو نور هم ښه کول، د ځنګلونو پایدار استعمال، له سارایی کیدوسره مبارزه، د خاورو د ویجاړیدو مخنیوی، د ژوند دتنوع ساتنه؛
۱۶. سوله او عدالت: په سوله بیزه فضا کې د ټولنو دترقی لپاره هڅې، د پایښت لرونکي پرمختیا عامل، ټولو ته عدالت، په ټولو سطحو کې د کارنده، باور وړ او ځواب ویونکو موسساتو رامنځته کول؛
۱۷. د پایښت لرونکي او باثباته پرمختیا په برخه کې مرستې: د پایښت لرونکي او دوام لرونکي پرمختیا لپاره نړیواله همکاري.
- له دې څخه موخه دا ده چې د اقتصادي پرمختګ ترڅنګ، باید چاپیریال او د طبیعت شتمنی زیانمنې نشي، طبیعي زیرمی باید، پرته د هغو د بې کیفیته کیدو څخه راتلونکي نسل ته د یوه امانت په توګه وسپارل شي. په تیره بیا د نه نوی کیدونکو سرچینو ثبات باید ډاډمن شي.
- دوام لرونکي باثباته پرمختیا هغه عملیه ده چې د بشري ټولني لپاره یوه په زړه پورې راتلونکي تضمینوي. په دغه ډول عملیه کې د سرچینو په کار وړل، د چاپیریال پاکي او ښکلا، یووالی او حیاتي تنوع ته زیان نه رسیري، کوم تخریبي اثر نلری او اقلیم کې منفی بدلون نه راځي، خو د انسان اړتیاوې پوره کیري. پایداره او ثبات لرونکي پرمختیا او د منابعو مدیریت پنځو اساسی غوښتنو ته ځواب وایي:
- (یو) د پرمختیا او ساتني یو بل سره تلفیق (غاره غری کول)؛
- (دوه) دانسان د ژوند د لومړنیو اړتیاوو پوره کول؛
- (درې) ټولنیز عدالت؛
- څلور) فرهنگي تنوع او خود مختاری؛
- پنځه) د ایکولوژیکي یووالي ساتنه.
- د SDGs په رعایت سره به بشريت د چاپیریال شتمنیو ته نه یواځي زیان ونه رسوي، بلکې چاپیریال به ډای هم شي.
- ملاټر او ثبات یې په لاندې ډګرونو کې حتمی دی:
- الف) په طبیعي منابعو (سرچینو) کې پایښت او ثبات؛
- ب) سیاسي ثبات؛
- ج) ټولنیز ملاټر او ثبات؛

د (اقتصادی پایداری.

د دې موخو په خاطر [World Summit on Sustainable Development (WSSD)] یعنی د پایداری پرمختیا د نړیوالې غونډې له خوا لاندې توافقات وشول:

۱. تر ۲۰۱۵م. کال پورې حد
۲. اقل هغو نیمايي خلکو ته دځیناک دپاکو اوبو رسول چې پاکو اوبو ته لاسرسی نه لري (دغه هدف ډیر عاجل وبلل شو، نوځکه صرف یو کال مهلت ورکړشو حال داچې افغانستان تر اوسه (د ۲۰۱۸ ترپای پورې لا هیڅ هم ندی کړی)؛
۱. تر ۲۰۲۰م. کال پورې د هغو کیمیاوی توکو استعمال حد اقل نیمايي ته راټیټول، چې د انسان روغتیا ته مضر دي؛
۱. د سمندری زیرمو د مصرف راټیټول نیمايي ته، ترڅو دغه زیرمي په گړندی توگه پای ته ونه رسیږی؛
۱. تر ۲۰۱۵ کال پورې دې هدف ته رسیدل ترڅو د طبیعي تنوع له منځه تگ ودریږی (مور ته لا اوس هم دا موضوع نااشارده، کومه چې نړیوالو دري کاله مخکې دهغې اجرا غوښتي وه)؛
۱. تر ۲۰۱۰ کال پورې دې هدف ته رسیدل، ترڅو د نوی کیدونکو سرچینو څخه استفاده زیاته شي؛
۱. او د ثبات لرونکی پرمختیا څخه دملا تر دلس کلن پروگرام جوړول (په دې توگه گورو چې ډیر ورسته پاتې یاستو).

مور په دې باندې ډیر خپه یو، چې نه مو پرمختیا وکړه، نه مو له خپلو سرچینو گټه پورته کړه، نه مترکم صنعت لرو او نه مو د ډیرو اقتصادی فعالیتو له کبله ککرتیا رامنځته کړی، بلکې لازاتی مو منابع (ځنگلونه، حیات وحش، اوبه، کانونه، ...) پرديو راته لوت او تالا کړی او نوم مو هم بد دی (هم بوره هم بدنامه – هم مړ هم پر!!) هم وړي یاستو او هم موچاپیریال او منابع د بی خبري او د پردیو د لاسوهنو له کبله خوندي ندی. که خدای مکړه نړیوالو د پینو پل (Foot Print) کې را گیر کړو، ورته ځواب نشو ویلای. بیا به مو نړیوال بدوي بولي. دا به راته یو پیغور وي. باید افغانان نور له دې حالتو راوځي. که دنیمگرتیاوو ویل، ترخه دی، خو ضرور دي.

چې نه وایم، له غمه یې وایم .

هغه پوه او باحساسه کسان چې په دې ټکي پوهیږي، دملت دغو غمونو ته شپه- ورځ پت ژاړي او د زړه وینی خوري.

راځئ داسې بنسټونه و رغوو چې دا نیمگرتیاوې مو را سمی کړي، د دې لپاره یو کارنده، سالم، اصولي او د مسلکي او پوهو کادرنو څخه جوړ نظام ته ضرورت لرو. پای.

